

Cet ouvrage, publié dans le cadre du Programme d'aide à la publication Nicolae Iorga, a bénéficié du soutien de l'Ambassade de France en Roumanie.

Acest volum, publicat în cadrul Programului de sprijin pentru publicare Nicolae Iorga, a beneficiat de ajutorul Ambasadei Franței în România.

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, Sector 6,
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SCHNERF, JOACHIM

La noapte / Joachim Schnerf ; trad. din lb. franceză de
Florica Ciodaru-Courriol. - Bucureși : Eikon, 2020
ISBN 978-606-49-0268-9
I. Courriol, Florica (trad.)
821.133.1

Ilustrație copertă: Van Gogh - *La Nuit étoilée*

Editor: Valentin Ajder

JOACHIM SCHNERF

La noapte

Traducere din limba franceză
de Florica Ciodaru-Courriol

E I K O N

București, 2020

Ridic capul și văd cuvertura ce-mi acoperă corpul. Torsul e aici, brațele și picioarele tocmai în partea cealaltă a patului. Mintea mi se limpezește încet-încet. Mi-amintesc că m-am tot învățat în căutarea somnului până ce l-am găsit în stânga. Pe latura stângă când stai întins, latura ei. Cearșafurile sunt reci, ochii mi-s oboșiți. Mă abțin să respir, atent la fiecare detaliu, la fiecare zgomot din apartament, dar nu aud nimic, nici cel mai mic scârțâit. Nu cumva naziștii au ridicat-o?

Mă sprijin în coate pentru a scruta încăperea și-i văd mâinile aranjând fiecare obiect la locul lui. Îi deslușesc mișcările, primele ei gesturi matinale, cu siguranța pe care ți-o dă amintirea ce nu reușește totuși să înăbușe angoasa ce a urmat înmormântării. Aceea că o să-i uit figura.

Închid atunci ochii și-mi închipui că sunt ghemuit în partea cealaltă a patului, lângă corpul cald al Sarahei. Să mă întorc cu spatele spre partea pe care-o prefera ea și să-mi imaginez că e adormită, aproape de comoda care-i adăpostește încă hainele cu miros de musc. Pe vremea când trăia nu puteam profita de răcoarea patului dinspre partea ei; se transforma într-un paznic neînduplecat. Reușeam cel mult să mă cațăr până la perna ei când se ducea la duș și să mă pierd acolo doar cât să-mi trag un pic sufletul.

O jumătate de secol fără să știu ce e somnul pe partea ei, iar apoi noaptea aceea albă,

îngenuncheat la căpătâiul ei. Lângă alt pat, un pat de spital. Sunt numai două luni de când a murit Sarah și iată că mă trezesc cu teama că o să-i uit trăsăturile. Nu vreau să-i pun poza în cameră, așa că o să mă duc în salon, ca în fiecare dimineață, să-i contemp lu surâsul și ochii albaștri. Sub unghiile mele sticla e rece și o face să pară cadaverică, pielea încad rată pare strălucitoare, dar palidă totodată. Mă voi îndrepta pe urmă, fără să-i pierd imaginea din ochi, spre bucătărie să-mi pregătesc micul dejun.

Fără pâine în dimineața asta. M-am debarasat de alimentele proscrise în timpul sărbătorii de *Pesah*, ultimele firimituri au dispărut ieri seară la lumina lumânării. Întrebările rituale pascale îmi invadează mintea în apropiere de *Seder*, mă subjugă: de ce noaptea aceasta este diferită de celelalte nopți, de precedentele și de următoarele, de primăverile trecute și de Paștele viitoare?

Refrenul îmi zumzăie prin cap ca atunci când eram copil, întâi ca un reflex apoi ca o conștiință a datoriei. Să reciți în jurul mesei, în fața tuturor, să cânti aceste interogații evreiești milenare, să le bruftuluiești cumva, să le repeți iar și iar. Și să obții de la cei adunați completarea întrebărilor, la unison, în ritm și în ebraică pe cât posibil, cu un surâs în colțul gurii, fără a uita nici melodiile triste de circumstanță. Adulții zeflemitori să facă bine și să-i acompanieze pe cei mai tineri,

lovind măsura cu pumnul, când declamă: În toate nopțile, putem alege între pâine și *Mața*, și-atunci de ce în noaptea asta nu mâncăm decât această azimă?

În toate nopțile, putem alege între diverse feluri de verdețuri, și-atunci de ce în noaptea asta nu mâncăm decât din cele amare?

În toate nopțile, nu înmuiem niciodată alimentele, și-atunci de ce în noaptea asta le nmuiem de două ori?

În toate nopțile, mâncăm așezați sau sprinjiniți pe coate, și-atunci de ce în noaptea asta mâncăm toți pe coate? Cele patru strofe din *Ma Nichtana*, cântate de cei mai mici membri ai familiei la început de *Seder*, patru întrebări care formează, de fapt, una esențială: de ce noaptea asta este diferită de toate celelalte? Cu o naivitate jucată ne întrebăm în fiecare an, pe durata celor două seri pascale. Un *Seder*, apoi altul, două nopți excepționale în felul lor. În care se pun aceleași întrebări nesfârșite. În care se înghit aceleași mâncăruri. În care se declină istoria poporului evreu în exil cu nuanțe și variante de lux, sfinte nuanțe ce condimentează toate Ieșirile din Egipt. Și aceasta de-acum, fără Sarah.

Parcă am auzit un zgomot. A scârțâit parchetul, nu visez. Au dat din nou buzna naziștii? Un nou scârțâit. Îmi repet în gând că nu mai sunt ridicați evrei în zilele noastre, dar zgomotul

cizmelor care cotrobăie prin cămară se confundă cu realitatea. Nu vor veni, asta a fost acum aproape șaptezeci de ani. Și totuși, nu reușesc să disocieze straturile sonore, să fac să înceteze zumzăitul morții. Mi-a îmbătrânit corpul, mi se desenează sub priviri cu slăbiciunile și neputințele sale, zace sub cuvertura prea mare ce ne învăluia când Sarah se lungea lângă mine.

N-au decât să mă ridice, dacă vor, dar să-mi mai acorde câteva zile. Nu-mi pot lăsa cele două fiice orfeline singure, tocmai în seara asta, i-am promis lui Michelle și Denisei că voi dirija eu ceremonia serii, voi sfinți vinul, voi conduce corul de cântece, voi distribui fiecare aliment așa cum stă scris în *Haggada*. O carte cu rugăciuni și lamentații, care povestește despre luptă, despre exod, cu întrebări și speranțe. Pentru a-i veni de hac uitării. Totul e minuțios însemnat, până la cel mai mărunț gest. Înainte de-a începe lectura *Izgonirii din Egipt*, voi lua în mână tava de argint care tronează în mijlocul mesei și voi numi cele șase alimente care se află pe ea, ca la fiecare sărbătoare de Pesah.

Tania și Samuel, copiii lui Michelle și ai lui Patrick, soțul ei, vor asculta cu atenție explicațiile bunicului lor pe care le cunosc pe de rost. Fiindcă așa este, se repetă mereu gusturile și melodiile, anecdotele ce fac parte din memoria familiei. Voi lua bucățelele fine de țelină și cu un gest sigur le voi înmuia în apa sărată,

bastonașe ațoase din care vor curge lacrimi, lacrimile Evreilor ținuți în sclavie. Întreaga familie le va mesteca în gură, strâmbându-se.

„Încetează să faci așa, porc ce ești!”, răsună vocea lui Michelle, fata noastră cea mai mică. Era anul trecut, nu se putuse reține prea mult. Tania și Samuel îl imitau pe unchiul lor, Pinhas, umplându-și gura cu țelină, dar Michelle nu-și poate păstra niciodată calmul când observă la ce jocuri idioate îi îndeamnă cumnatu-său pe copiii ei. „Mai ia, Papa. Samuel! Ajunge! Știi că nu te poți juca cu hrana, unchi-tău e cam scrântit. Ooh! Pe tine asta te face să râzi, Tania?” Denise, fata mea cea mare, își pleacă ochii în jos, nu încearcă să-și apere soțul. Cât despre Patrick, el o ștersese deja, se ducea să se închidă în baie, ținându-se cu amândouă mâinile de stomac. Biata mea Sarah îl urmărea din priviri, dezolată de cum începuse sărbătoarea de *Seder*.

Michelle va sosi spre sfârșitul dimineții ca să mă ajute la pregătirile cinei. Trebuie să fie ora șapte și uite că eu mă gândesc la faimoasele diaree ale soțului ei. Toți evreii din Strasbourg își amintesc și-acum de sărbătoarea de *Bar-Mitsva* a lui Patrick, ce va rămâne unul din momentele marcante ale comunității noastre. Avea deci treisprezece ani și aștepta în fața fidelilor, gata să cânte. Dar un ghiorăit brusc de stomac se

auzi atunci foarte tare lângă ruloarele Torahei. Rabinul se prefăcu că n-aude nimic, dar zgomotul reveni exact când Patrick începu să recite primele cuvinte din verset. Cu genunchii crispați, coapsele strâns lipite pentru a preveni inevitabilul. Cu fesele contractate, tânărul *Bar-Mitsva* o rupse la fugă la prima întrerupere.

Patrick ajunsese aproape la toaletă când propriul său corp l-a umilit complet. După aceea s-a încuiat și a plâns în toaletă, înjurându-i pe adulți și obiceiurile ei ovreiești, încercând totodată să se dezbrace cu o singură mână.

Cu cealaltă, strângea în continuare mâna de argint cu arătătorul întins, acel *Yad* ce servește pentru a urmări textul în timpul lecturii ruloarelor sacre. A trebuit să se descurce cum a putut ca să-și dea jos pantalonul, să blocheze slipul la genunchi și să curățe ce se mai putea curăța cu cele cinci degete de carne și cele câteva foi de hârtie igienică. Când a putut în sfârșit să se întoarcă printre cei adunați în sinagogă, cu pantalonul ud și degetele strânse pe mâna de argint, toată lumea a izbucnit în râs, un râs atât de puternic, încât țipetele hilare au răzbătut până în parcul Contades lipit de clădire. Am fost martor al acestei dintâi indigestii a viitorului meu ginere, un stomac întors pe dos care va atrage alte asemenea dereglări repetitive ce sunt, aparent, inseparabile de judeitatea lui.

Când Patrick a revenit la masa de *Seder*, jena generală era și mai apăsătoare. În absența lui, nu rezistasem ispitei de-a o provoca pe corespondenta nepoatei mele, venită direct de la Berlin. Tania o primea o săptămână în familia ei, acasă, în cadrul unui schimb școlar, după ce fusese și ea o săptămână în Germania; *Sederul* de anul trecut își ținea promisiunea. Mă pregătisem s-o primesc pe mica nemțoaică cum merita, dar ce decepție... Avea părul lung, negru, tenul de culoare caramel, chiar nu mă așteptam la acest tip de ariană „Leyla? Mama e turcoaică?” Am fost nevoit să-mi ascund contrarietatea și să-mi revăd repertoriul de glume canonice. Când, fulgerător, am avut o străfulgerare:

„Tu știi care este diferența între un mirador și un minaret?”

Din fericire pentru stomacul lui, Patrick nu asistă decât la o liniște deplină. Leyla rămăsese cu gura căscată, Tania, de obicei vindicativă și impulsivă când era atacat cineva, devenise palidă ca ceara. Ginerele meu se așeză la locul lui fără să spună un cuvânt. Niciun zgomot. După care reluaram dintr-odată toți, fără să ne fi concertat, recitarea sacră, cu care putea începe și nefericirea Evreilor.

„N-ai accepta să le spui tu *asta*, mai bine?” Sarah ezitase săptămâni la rând să-mi ceară lucrul aceasta, până la urmă, îndrăznise alegând un pronume-complement pudic în loc să articuleze Auschwitz. Eu vorbeam tot timpul despre asta, da, dar chiar să povestesc? Imposibil, eu nu aveam decât bancuri referitoare la *Shoah*. Rare aluzii comice în prezența sa, câteva după-amiezi fără ea, alături de foștii mei camarazi, schelete acoperite din nou de carne. Să fi fost o greșeală că n-am povestit niciodată, nici ei, nici fetelor? Excedată, Sarah, nu avea decât umorul concentraționar de care să se atârne ca de un pai. Remarca fiecare joc de cuvinte, fiecare „*fou rire*”, orice ricanare ce se referea de aproape ori de departe la o cameră de gazare. Deși eu o învăluam în tăcere pentru ca acum să mă trezesc învelit în cearșafurile noastre afone, fără ea.

Zyklon B nu mă mai face să râd, mi-am pierdut gustul excesului. Ca și cum ar fi imposibil să suporti două doliuri deodată. O iubire înveșmântată în negru m-a susținut, apoi abandonat în fața acestei noi tragedii: pierderii umanității i-a succedat pierderea iubirii.

Îmi amintesc de primul meu *Seder* cu Sarah, mai exact de primele două. Nu eram căsătoriți încă și, cu două săptămâni înainte, am făcut cunoștință cu familiile noastre respective. Puțina ei familie nucleară sau mai bine zis celulară, formată din tată, mamă, un frate mai mare, autist. Puțina mea familie decimată, o mătușă scăpată de la razii și cei trei copii ai ei mai tineri ca mine, născuți între 1942 și 1945. Le atribuiseră numele unor defuncți apropiați: unul din fii purta numele tatălui meu, mort în deportație; cea mai mică îl purta pe al mamei, sora moartă în deportație; iar prâslea purta numele meu. Mătușa se gândise că face bine să-l cheme ca pe nepotul plecat în Est, neimaginându-și o clipă că m-aș mai întoarce de acolo. Cum puteau verișoara și cei doi veri suporta acest lucru? Habar n-am. Cum de o evreică fusese atât de fertilă în plin Holocaust? Nu înțeleg nici azi.

Prima seară pascală avu deci loc în familia Sarahei iar a doua la rudele mele. Rușinea se alătură groazei. Încă de la prima întâlnire, părinții Sarahei s-au arătat atenți și drăguți cu mine, m-au acceptat, pe mine, orfelinul revenit din lagăre. Dar fără să vrea, familia aceasta înstărită mă făcu să simt imediat că duceam lipsă de educație și distincție, ceea ce m-a stânjenit până la moartea socrilor mei. Oricât încerca Sarah să mă liniștească, degeaba, nu eram de-al lor. Să știi a face conversație, să mănânci discret,